

son syndar mot en annan, måste de försonas. Swinburne menar att försoning består av fyra delar: gottgörelse, ånger, att be om ursäkt och botgöring. En människas skuld avskrivs när hennes ånger, gottgörelse, ursäkt och botgöring leder till förlåtelse. Offret för synden bör dock inte förlåta för lätt – som när syndaren inte gör något för att sona eller kompensera för sin synd. Men det är offret som får bestämma hur mycket syndaren måste göra för att sona för sin synd.

När det gäller människans synd mot Gud, skulle Gud kunna förlåta synden utan någon soning, men det skulle omyn-digförklara syndaren och trivialisera syn-den. Problemet är att människan saknar resurserna för att sona för sin synd. Hon kan ångra sig och be om ursäkt, men hon är oförmögen att gottgöra sin synd.

Människans relation med Gud innebär att hon har ett ansvar gentemot Gud som bryts när man syndar. För att försoning ska kunna äga rum krävs soning för syn-den. Man kan ångra sig och be om förlåtelse, men man saknar resurserna för att kompensera för det trofasta livet man bör leva i relation med Gud. Det är endast den inkarnerade Gudens syndfria liv som kan kompensera och sona för skadan som är skedd.

Crisp har lyckats samla många intres-santa och givande texter från några ledande religionsfilosofer. Bokens styrka är kvalitén i de enskilda texterna. Det finns dock några svagheter.

För det första fanns en hel del redaktionella problem. Ibland hänvisar de enskilda författarna till avsnitt utanför den aktuella boken. I deras ursprungliga sammanhang var dessa referenser tydliga. Crisp har tyvärr inte gjort dessa hänvisningar mer koherenta. På sida 37 till exempel, skriver Stephen Davis: "As I have argued in Chapter 12 ...". Han syf-

tar här inte på kapitel 12 i Crisps antologi (en text av Robert Adams), utan till kapitel 12 i boken *Christian Philosophical Theology* där Davis text ursprungligen publicerades. Andra inkoherenta exempel finns på sidorna 38, 54 och 59. På sida 92 citerar Leftow en text av Cornelius Plantinga som faktiskt föregår Leftows text i Crisps antologi. Men sidhänvisningarna går till den ursprungliga källan, inte till den aktuella boken.

För det andra, inleds bara en del kapitel med abstrakt. Fem eller sex kapitel har abstrakt. I två kapitel står abstraktet i kursiverad text och bara ett kapitel är tydligt med att det är abstrakt med en lämplig rubrik. I ett kapitel är det oklart om den inledande text är ett abstrakt eller bara en inledning. Det hade naturligtvis varit mycket bättre om Crisp hade lagt ner lite mer tid på redaktionsarbetet för att ge boken en jämnare struktur. Då hade denna bra bok kunnat bli riktigt bra.

Ray Baker

Fri och bunden. En bok om teologisk antropologi

Johannes Hellberg, Rune Imberg & Torbjörn Johansson (red.)

Församlingsförlaget, Göteborg 2013

Vad är då en människa? Frågan äger ständig aktualitet. Den vid köksbord och i universitetens lärosalar, i Twitterflöden och gammelmmedia, på BB-avdelningar och vid dödsbäddar, i väntrummet på arbetsförmedlingen och i strömmen av ny populärmusik. När Församlingsfakulteten i Göteborg (FFG) under hösten 2013 genom en bokutgivning uppmärksammar att det gått tjugo år sedan man startade sin verksamhet har man valt att ställa samma

fråga, och försöka ge svar utifrån ett teologiskt perspektiv. Det är i relation till Gud frågan om vad en människa är får sitt svar.

Fri och bunden är en antologi med fjorton bidrag, varav sex skrivna av lärare verksamma vid Församlingsfakulteten. Ett par bidrag är på engelska, ett vardera på norska respektive danska, och övriga på svenska. Bredden bland bidragen avspeglas i bokens tre huvudavdelningar: 1) Exegetiska perspektiv, 2) Idéhistoriska och systematisk-teologiska perspektiv respektive 3) Kyrkohistoriska, religionspedagogiska och kyrkovetenskapliga perspektiv. De exegetiska bidragen ges av Jens Bruun Kofoed (lektor i GT vid Dansk Bibel-Institut, Köpenhamn) som lyfter fram en förståelse av *the Image of God in Gen 1* mot bakgrund av bakgrundsmaterial från Främre Orienten; Johannes Hellberg (rektor och adjunkt i GT vid FFG) som beskriver bredden av användandet av begreppet "hjärta" (hebr *lēv*, *lēvāv*) i Gamla testamentet; Daniel Johansson (lektor i NT vid FFG) som undersöker antropologin i de johanneiska skrifterna med hjälp av frågor ställda inom "det nya perspektivet på Paulus"; Paul R Raabe (professor i GT vid Concordia Seminary, St Louis, USA) vars bidrag pekar på en asymmetrisk antropologi i Psaltaren utifrån begreppen *de ogudaktiga och de rättfärdiga*; och Timo Laato (lektor i NT vid FFG) som ger en "second opinion" på Romarbrevets sjätte kapitel som dopteologisk text.

Idéhistoriska och systematisk-teologiska perspektiv belyses av Christian Braws (docent vid Åbo akademi) undersökning av Augustinus dialog *Contra Academicos*; Bengt Hägglunds (professor emeritus i kristendomens idéhistoria vid Lunds universitet) summering av Martin Luthers antropologi; Rune Söderlund (docent i

dogmatik vid Lunds universitet) kritiska analys av Anders Nygrens distinktion *eros* – *agape*; Torbjörn Johanssons (lektor i systematisk teologi vid FFG) förslag att använda Dietrich Bonhoeffers teologiska antropologi som en resurs i mötet med postmodernismens diskussion om människan; och Asger Chr Højlund (professor i systematisk teologi vid Menighedsfakultetet i Århus, Danmark) beskrivning hur människan inte är Guds avbild genom sina förmågor, utan i sin relation till Gud. För de kyrkohistoriska, religionspedagogiska och kyrkovetenskapliga perspektiven står Rune Imberg (forskningschef och lektor i kyrkohistoria vid FFG) som ger stryker under drag i Bo Giertz författarskap gällande människosyn samtidigt som han beskriver svårigheten att ur systematiskt-teologiskt perspektiv ge ens en någorlunda fullständig bild av Giertz antropologi; Egil Sjaastad (förstelektor i praktisk teologi vid Fjellhaug Internasjonale Høgskole, Oslo) som beskriver antropologin hos Carl Fredrik Wisløff och prövar det spännande greppet att låta den gå i dialog med Leif Andersens predikolära *Teksten og Tiden* (2 vol, Frederica 2006); Tomas Appelqvist (postdoktoral forskare vid Lunds universitet) som har studerat människosynen i läroplanerna för svensk grundskola under 1900-talet och funnit hur katekesens budskap om Gud och människan, om synd och nåd ersatts av en människosyn där människans egen förmåga är grunden för utveckling och förändring; och Fredrik Brosché (docent i kristendomens idéhistoria vid Uppsala universitet, lärare i själavård och religionspsykologi vid FFG) vars artikel skissar sex steg i en människas moraliska och religiösa utveckling, lägger samman skissen med Nådens ordning och visar hur den kristne själavårdaren kan hjälpa individen att till sannare individuation och

gudsanknytning.

I en antologi fascineras eller utmanas man ofta mer av någon eller några bidrag. Jag nämner tre som jag finner särskilt värdefulla. Daniel Johanssons lyckade omdirigering av frågor om antropologi som hittills främst diskuterats inom Paulusforskningen till Johannes evangelium och brev. Genomlysningen av samtalet mellan Jesus och Nikodemus (Joh 3:1-15) och Jesus undervisning om vinträdet (Joh 15:1-17) ger prov på god exeges och värdefull analys. Bengt Hägglunds artikel om Luthers antropologi är definitivt värd att återvända till. Den kompletterar väl det kortare avsnittet om ”människouppfattningen” hos Luther i Hägglunds *Theologins historia*, vars första upplaga kom för femtiosju (!) år sedan. Inte minst mot bakgrund av Församlingsfakultetens roll som utmanare av ett statligt utbildningsmonopol är slutligen också Tomas Appelqvists bidrag mycket intressant. Appelqvist studerar visserligen utvecklingen i grundskolan (inte högskolan) ”från kristendomsämne till religionskunskap”, men Appelqvist har gjort svensk kristenhet en stor tjänst genom att sakligt undersöka (genom studier av läroplaner) det som ofta i svepande ordalag beskrivits som ”sekularisering av skolan” och ”nedmonteringen av kristendoms-/religionsämnet”. Beskrivningen visar att förändringarna inte bara handlar om skolämnets benämning eller titel, utan att människosynen förändrats i svensk skolas styrande dokument. Från en biblisk realism, som Luthers Lilla Katekes bidrog med, till en lagiskhet som grundas på tilltro människans egen förmåga till det goda, till den goda utvecklingen och så vidare.

Fri och bunden är inte en handbok eller lärobok i teologisk antropologi, utan mer av en mosaik där bidragsgivarna i frihet utformat sina bidrag, vilket också

redaktörerna framhåller i bokens förord. Men i mosaiken framkommer ett tydligt grundmönster – den bibliska bilden av människan som skapad till Guds avbild, fallen ur sin ursprungsbestämmelse och i Kristus återförd in i Gudslighet, och den lutherska förståelsen av människan som av Gud, och på hans initiativ, räddas från att vara *incurvatus in se* (inkrökt i sig själv) till att leva i denna värld som *simul justus et peccator* (på en och samma gång rättfärdig och syndare).

Församlingsfakulteten i Göteborg är att gratulera för tjugoo års av teologisk reflektion, forskning och undervisning och för att, genom *Fri och bunden*, ha gett ett gott akademiskt bidrag till samtalen om vad en människa är.

Erik J Andersson

A New Testament Biblical Theology: The Unfolding of the Old Testament in the New

Gregory K. Beale

Grand Rapids: Baker Academic, 2011

Kristna har i alla tider läst Bibeln som en helhet. Även om den består av två delar och tiotals böcker, utgör de delar i ett större sammanhang. Den moderna bibelvetenskapen har sin atomistiska tendens till trots intresserat sig för bibelteologin. På senare år har det utkommit flera nya volymer om Nya testamentets teologi. De är vanligen medvetna om hur betydelsefull Gamla testamentet är för förståelsen av Nya testamentet. Likväl har de två delarna sällan förts ihop och presenterats tillsammans. Trots risken för alltför tjocka volymer finns det utrymme för behandlingar av Bibelns enhetliga teologi. Gregory Beales verk är en ansats till att